

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A szakértői díj megállapítása, ellenőrzése, mérséklése

Szerző: dr. Rózsa Erika

2015. július 20.

A bírósági eljárásban a szakértő kirendelésére vonatkozó elsődleges jogszabályi rendelkezéseket a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) tartalmazza. A Pp. 177. § (1) bekezdése szerint, ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik, a bíróság szakértőt rendel ki. Rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni, több szakértőt csak különböző szakkérdések felmerülése esetében lehet kirendelni.

A Szaktv. 1. § (1) bekezdése értelmében az igazságügyi szakértő feladata, hogy a bíróság, a közjegyző, az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság kirendelése, vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését.

A valós tényállás felderítésének igénye megköveteli, hogy azokat a tényeket, amelyek megállapítása a bíró kompetenciáját meghaladják, a szükséges szaktudással rendelkező személyek állapítsák meg, és ezek a bíró mérlegelését követően a döntés alapját képezhessék. A peres eljárásban a bíró jogi szakértőként jár el, minden olyan esetben, mikor a bíróság nem rendelkezik különleges, nem jogi szakértelemmel, kerülhet sor szakértő kirendelésére. Ezen esetekben a kirendelt szakértő pótolja azt a különleges szakértelmet, mely a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez szükséges. A szakértő jogkérdésben véleményt nem nyilváníthat, ezen feladatát a bíróság nem háríthatja át a szakértőre.

A Pp. 177. § (2) bekezdése szerint a bíróság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt, vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet rendelhet ki szakértőként. Más szakértő csak ezek hiányában, kivételesen alkalmazható.

A Pp. 164. § szakasza alapján a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valónak fogadja el. A bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha azt törvény megengedi.

Szakértő kirendelésére, amennyiben a bíróság nem jogosult hivatalból bizonyítást elrendelni, csak kérelemre, azaz a fél indítványára kerülhet sor, olyan bizonyítást, melyet egyik fél sem indítványozott, a bíróság csupán jogszabályi felhatalmazás alapján, hivatalbóli bizonyítás esetén rendelhet el.

Hivatalból tehát szakértő kirendelésére abban az esetben kerülhet sor, amikor jogszabály lehetővé teszi a bíróságnak a bizonyítás hivatalból történő lefolytatását, ezek az alábbi perek:

- házassági perek - Pp. 286. § (1) bekezdés
- apaság és származás megállapítása iránti perek - Pp. 293. § (1) bekezdés
- szülői felügyelet megszüntetése iránti és a szülői felügyeletet megszüntető határozat hatályon kívül helyezésére irányuló perek - Pp. 302. § (1) bekezdés, Pp. 303. §
- gondnokság alá helyezés, a gondnokság alá helyezés módosítása, illetve megszüntetése iránti perek - Pp. 310. § (1) bekezdés, Pp. 312. § (3) bekezdés
- közigazgatási perek - Pp. 336/A. § (1) bekezdés

Így előfordulhat az egyes személyállapoti perekben, amennyiben hivatalból kerül sor a szakértő kirendelésére, hogy tényleges jogvita sem áll fenn a felek között.

A szakértő díj megállapítása eltérő attól függően, hogy a bíróság hivatalból folytatja-e le a bizonyítást, illetőleg annak hivatalból történő elrendelésének is helye lenne, vagy annak elrendelésére a felek indítványa alapján kerül sor.

A Szaktv. 17. § (1) bekezdése értelmében azokban az ügyekben, amelyekben a hatóság hivatalból folytat le bizonyítást, vagy a bizonyítás hivatalból történő elrendelésének is helye lenne, az egyes vizsgálatok elvégzéséért felszámítható díjat (munkadíjat és költségeket) a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara javaslatára is figyelemmel a miniszter rendeletben határozza meg, e rendelet a fent említett az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet. A Szaktv. 17. § (3) bekezdése szerint az (1) bekezdésben meghatározott ügyeken kívül a szakértő a díjjegyzékével érvényesíteni kívánt díjat maga állapítja meg.

A Bírósági Döntések Tára is tartalmaz erre vonatkozó döntést, nevezetesen ha a szakértői bizonyítást nem hivatalból rendeli el a bíróság és ennek az adott ügyben nem is lenne helye, a szakértő az érvényesíteni kívánt díját a díjjegyzékben maga állapítja meg. Ilyen esetben a szakértő által felszámított szakértői díj nem tekinthető eltúlzottnak, ha a díjjegyzékben feltüntetett munka arányban áll a ténylegesen kifejtett tevékenységgel. BDT2011.2439.

A szakértői tevékenységért járó díjat az IM rendelet szabályozza, melynek 1. § (1) bekezdése szerint az igazságügyi szakértőnek, az igazságügyi szakértői intézménynek, az orvostudományi képzést folytató egyetem igazságügyi orvostani intézetének (a továbbiakban: egyetemi intézet), a szakértői vélemény végett megkeresett egyéb szervnek, továbbá a szakértőként alkalmazott más személynek,

valamint a szaktanácsadónak (Be. 182. §) (a továbbiakban együtt: szakértő) szakértői tevékenységéért munkadíj és költségtérítés (a továbbiakban együtt: szakértői díj) jár.

Amennyiben hivatalból kerül sor a bizonyítás elrendelésére, vagy annak hivatalból is helye lenne, a szakértő díját az IM rendelet alkalmazásával kell megállapítani. Az IM rendelet rendelkezéseinek a díj megállapítására és kifizetésére vonatkozó szabályait megfelelően alkalmazni kell abban az esetben is, mikor a szakértő a Szaktv. 17. § (3) bekezdése alapján a díjjegyzékével érvényesíteni kívánt díjat maga állapítja meg. A munkadíjra, a jelenléti díjra és a szakértő költségeire vonatkozó rendelkezéseket akkor kell alkalmazni, ha ezt a szakértő kérte.

A szakértői díj az IM rendelet értelmében a munkadíjból és a költségtérítésből áll. Ha a munkadíjat a vélemény elkészítésére fordított idő alapján kell megállapítani, és a szakértő a vizsgálatot nem a kirendelő szerv előtt végzi, írásbeli véleményéhez jegyzéket kell csatolnia, amelyben részleteznie kell a szakértői tevékenységet és a ráfordított időt.

A szakértő részére az IM rendelet I. számú mellékletben meghatározott munkadíjat kell megállapítani. Lehetőséget biztosít az IM rendelet 2. § (2) bekezdése arra, hogy kivételesen az I. számú mellékletben meghatározottnál magasabb összegű munkadíj is megállapítható, ha a szakértő tevékenysége hosszabb tudományos vizsgálódást igényel, a szakértő egyesített szakvéleményt ad, a szakvélemény elkészítéséhez szükséges vizsgálatot a kirendelés szerint hétfvégén, ünnepnapon vagy 18-06 óra között kell elvégezni, vagy ha a munkadíj felemelése egyéb fontos okból indokolt. A kivételes munkadíj felső határa az alapidíj két és félszerese lehet.

A szakvélemény elkészítése érdekében történt utazással eltöltött megkezdett órára az I. számú melléklet 91. pontjában meghatározott óradíj - mely jelenleg 4.000 forint - 50%-a számolható el. Az utazással töltött időt a szakértő a díjjegyzékben feltünteti. Amennyiben szükséges, a kerekítést fél óráig lefelé, fél órától felfelé kell végezni.

A szakértőt a tárgyaláson történő megjelenésért jelenléti díj, az utazással eltöltött időre az IM rendelet 2. § (3) bekezdése alapján felszámított óradíj és utazási költségtérítés illeti meg.

Az IM rendelet 6. § (1) bekezdése alapján a szakértő költségként számíthatja fel a szakvélemény elkészítésével kapcsolatban felmerült, szükséges és igazolt kiadásait tételes elszámolás esetén. A szakértő a saját személygépkocsi használatáért költséget (ideértve a parkolási díjat is) akkor számíthat fel, ha a kirendelő szerv ahhoz előzetesen hozzájárult. Az utazási költségtérítést a gépjárműre vonatkozóan meghatározott üzemanyagnorma figyelembevételével a ténylegesen megtett oda-vissza útra a távolság

kilométerben kifejezett mennyisége és az adóhatóság által közzétett hivatalos üzemanyagár szorzata szerint kell megállapítani.

Az IM rendelet 10. § (1) bekezdése értelmében az igazságügyi szakértő, az igazságügyi szakértői intézmény és a szaktanácsadó részére a számlával nem igazolható, de szükségszerűen felmerülő költségeinek (posta, telefon, irodaszer stb.) fedezésére költségátalányt kell megállapítani. A költségátalány a szakértő munkadíjának 35%-a, de legfeljebb százezer forint.

A szakértő a díjjegyzékben nem alkalmazhat kerekítési szabályt, a szakértőnek utalandó díj sem kerekíthető.

Az IRM rendelet szabályozza a szakvélemény tartalmi követelményeit, melyek az alábbiak:

A szakvéleménynek tartalmaznia kell:

- a) a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásokra és eszközökre, a vizsgálat tárgyában bekövetkezett változásokra vonatkozó adatokat (lelet),
- b) a vizsgálat módszerének rövid ismertetését,
- c) a szakmai megállapítások összefoglalását (szakmai ténymegállapítás),
- d) a szakmai ténymegállapításokból levont következtetéseket, ennek keretében a feltett kérdésekre adott válaszokat (vélemény).

Ha az ügyben korábban vizsgálat lefolytatására került sor - ide nem értve a szakértői vizsgálatot -, a szakértőnek a szakvéleményben értékelnie kell annak adatait és megállapításait is.

A Pp. 187. § (2) bekezdése szerint a bíróság a szakértő díját - a szakértő által benyújtott díjjegyzék alapulvételével - a szakvélemény beérkeztét, illetve a szakértő meghallgatása esetében a meghallgatását követően, de legkésőbb harminc napon belül végzéssel megállapítja. A szakértő díját a perbíróság állapítja meg akkor is, ha a szakértőt a megkeresett bíróság rendelte ki. A bíróság határozata ellen a szakértő és a felek külön fellebbezéssel élhetnek. A fellebbezésnek csak a kifogásolt összeg erejéig van halasztó hatálya.

Az IM rendelet 1. § (9) bekezdése értelmében a kirendelő szerv a szakértői díj megállapítása előtt a szakértő által felszámított díj összegét, valamint indokoltságát, így különösen a szakértői vizsgálatra és a vélemény elkészítésére feltüntetett óraszámok, valamint a letétbe vagy bizalmi őrzésbe helyezett szakértői díj összegén felüli díjigény megalapozottságát ellenőrzi.

A szakértő olyan díjjegyzék készítésére köteles, amelyből a felszámítás indokoltsága, vagyis a megállapítani kért díjnak a szakvélemény elkészítéséhez szükséges, illetőleg a ténylegesen ráfordított munkával való arányossága megállapítható. Az IM rendelet 1. § (6) bekezdése értelmében a szakértőnek szakvéleményéhez jegyzéket kell csatolnia, amelyben részleteznie kell a szakértői tevékenységet és a ráfordított időt.

A kirendelő szerv a díjjegyzék ellenőrzése során különösen a szakértői vizsgálatra és a vélemény elkészítésére megjelölt óraszámokat, valamint a letétbe helyezett szakértői díj összegét meghaladó díjigény megalapozottságát vizsgálja.

A bíróságnak gondosan felül kell bírálnia a szakértői költségjegyzéket annak megállapítása végett, hogy a szakértői vélemény elkészítéséhez valóban szükség volt-e a költségjegyzékben feltüntetett munkára, és hogy a munka elvégzése mennyi időt vett igénybe. BH1982.306. Amennyiben a perben becsatolt költségjegyzék erre nem alkalmas, nem lehet a szakértői díj összegét megalapozottan, a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően megállapítani.

A szakértői díj megállapításánál nincs lehetőség a per érdemére kiható szakértői megállapítások értékelésére. A szakvélemény megalapozottságának vizsgálata az érdemi döntés körébe tartozik, éppen ezért a szakvélemény esetleges megalapozatlansága a szakértői díj csökkentésére alapul nem szolgálhat. A szakértői költséget és munkadíjat kizárólag az határozza meg, hogy a szakértő a kirendelésben foglaltak szerint teljesítette-e a feladatát, a szakvélemény elkészítésére igényelt munkaóra az elvégzett tevékenységgel arányban áll-e, a felszámított költségek indokoltnak és szükségesnek tekinthetők-e, idézésre a szakértő a tárgyaláson megjelent-e, a megjelenése mennyi időt vett igénybe, a megjelenésével kapcsolatban felmerült munkaóra, illetve egyéb költségek indokoltnak és szükségesnek tekinthetők-e. BDT2009.2057.

A bíróság az ellenőrzés során mérlegeléssel állapítja meg a szakértői díjat. Amennyiben a szakértő által felszámított díjat eltúlzottnak tartja, a díjjegyzékben lévő összegnél alacsonyabb összegben is megállapíthatja a szakértői díjat. A bíróság a mérlegelés során nem vizsgálhatja felül azt, hogy milyen vizsgálatokra, milyen módszerekre volt szükség, azok mennyi időt vettek igénybe.

Szakértői díj megállapítása során - hozzáértés hiányában - a bíróság nem bírálja felül, hogy a vélemény elkészítéséhez a szakértőnek szakmai területen milyen mértékű vizsgálódásra van szüksége. BDT2002.614.

A bíróság mérlegelési körébe azon általános tevékenységek tartoznak, mint például az utazással töltött idő, az iratok tanulmányozására fordított idő, miután ezek nem igényelnek szakmai hozzáértést az eljáró bíró részéről. Gondos mérlegelést igényel az iratok tanulmányozására fordított idő ellenőrzése, tekintettel arra, hogy ezen tevékenység nem csupán az iratanyag egyszerű elolvasására fordított idővel azonos, ekörbe tartozik a jegyzetek készítése, az olvasottak átgondolása és értelmezése is. A szakértő nem számolhat fel időráfordítást a szakismeretek elsajátítására, feltételezve azt, hogy a szakértő tevékenységét már a meglevő különleges szakértelem birtokában végzi, kirendelésére is ezen okból kifolyólag került sor.

A bíróság elsődlegesen azt vizsgálja, hogy a szakértő által alkalmazott díjtétel megfelel-e a jogszabályi rendelkezéseknek, van-e benne esetlegesen számítási hiba, a szakértő a feladatát a kirendelésben foglaltaknak megfelelően teljesítette-e, valamennyi a bíróság által hozzá intézett kérdésre a válaszadási kötelezettségének eleget tett-e. Ezt követően vizsgálja, hogy a szakértő által megjelölt munkaidő ráfordítás indokolt-e, majd abban foglal állást, hogy a szakértő által érvényesíteni kívánt óraszám megalapozottnak tekinthető-e, a szakértői tevékenységgel arányban áll-e. Mindez a bíróság mérlegelési körébe tartozik, az egyes szakértők a tények feltárására különféle szakmai módszereket vehetnek igénybe, melynek okán a munkavégzés időtartamában eltérések lehetnek.

A helyesen kiállított díjjegyzékből megállapítható az iratok tanulmányozásra, az egyes vizsgálatokra, az összehasonlító adatok gyűjtésére, a szakértői vélemény alkotására, annak írásba foglalására fordított idő, a költségek neme és azok pontos összege, az átalány alapja és annak mértéke, továbbá az általános forgalmi adó összege.

Amennyiben a vizsgálat során a bíróság indokolatlan felszámítást tapasztal, úgy a szakértő díját vagy annak egyes tételeit megváltoztatja.

A szakértői díj bíróság általi mérséklése körében számtalan jogeset található. Így megállapította a bíróság, hogy a szakértői vélemény összeállítása és elkészítése olyan összefüggő tevékenység, amelyért külön-külön díj felszámításának nincs helye. BH1978.493.

Annak a kérdésnek az elbírálása, hogy egy szakkérdés szakértői megválaszolása mennyi munkaidőt vesz igénybe, a szakértő erre vonatkozó adatszolgáltatásának ellenőrzését igényli, de esetenként bírói mérlegelést is szükségessé tesz. Az igazságügyi szakértőnek éppen ezért a költség-és díjjegyzék összeállításánál körültekintéssel kell eljárnia és a felszámított díjak megállapításához szükséges adatokat úgy kell szolgáltatnia, hogy azok részletesek és ellenőrizhetők legyenek. Ha a szakértő kimutatása ennek a

követelménynek nem felel meg, a bíróság azt kénytelen egészében mérlegelni és a szakértő járandóságát a szakvéleményben rendelkezésre álló adatok és a hasonló ügyekben szerzett ítélkezési tapasztalat alapján megállapítani. A szakértői vélemény összeállítása és a szakértői vélemény elkészítése azonos tevékenység. A szakértői vélemény elkészítésére felszámított munkaórákon kívül a szakértői vélemény összeállítására (megírása, lediktálása, gépelés ellenőrzése) külön munkaórák felszámítása megalapozatlan. Ezek a tevékenységek ugyanis a szakvélemény hibátlan megalkotásához és elkészítéséhez, tehát a szakértő feladatához szorosan hozzátartoznak, elvégzésükért külön díjazás nem igényelhető.

A szakértő nem számíthat fel díjazást az olyan ismeretek elsajátítása végett kifejtett tevékenységéért, amelyekkel szakértői mivoltánál fogva rendelkeznie kell. A Legfelsőbb Bíróság az IM rendelet 1. §-ának (9) bekezdésében előírt ellenőrzési kötelezettsége körében megállapította, hogy a szakértőt nem illeti meg a díj a „jogszabályok összegyűjtése”, „konzultáció fuvarozó vállalatokkal”, „konzultáció szakértőkkel” címén felszámított összesen 44 óra. A fuvarozási, szállítmányozási, díjszabási szakismeretekkel rendelkező szakértőnek az e tárgykörbe eső jogszabályokat, a fuvarozási vállalatok által követett gyakorlatot ismernie kell, ezért a fenti tevékenységéért díj felszámítás nem indokolt. A bírósági anyagok áttanulmányozása címén - az ügy terjedelmét tekintve - 25 óra helyett 5 óra felszámítása tekinthető indokoltnak. BH1987.57.

Felhasznált irodalom

- Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvényhez - X. fejezet
- Kengyel Miklós : A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve
- Dr. Molnár Ambrus : A szakértő kirendelésének jogalkalmazási kérdései
- uj.jogtar.hu

Felhasznált jogszabályok

- az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény (Szaktv.)
- az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet (IRM rendelet)
- az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet (IM rendelet)
- az igazságügyi szakértő nemperes eljárásban történő kirendeléséről és ezzel összefüggésben a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2005. évi XLVIII. törvény
- az igazságügyi szakértői testületek szervezetéről és működéséről szóló 33/2007. (VI. 22.) IRM rendelet
- a bíróságon kezelt letétekről szóló 27/2003. (VII. 2.) IM rendelet